

KANCELARIA SENATU

BIURO KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

BKS/DPK/133/4/17 WW
P9-01/17

Warszawa, dnia 10 lutego 2017 r.

Nr: 32738	Data wpływu petycji 10 stycznia 2017 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 8 lutego 2017 r.

OFIARY REPRESJI OKRESU POWOJENNEGO

TEMAT

ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNE DLA BYŁYCH
ŻOŁNIERZY WOJSK KOLEJOWYCH

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Krajowe Stowarzyszenie Byłych Żołnierzy Wojsk Kolejowych, Zarząd Główny w Tarnogrodzie.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą przyznania zadośćuczynienia byłym żołnierzom wojsk kolejowych za wykonywanie przymusowej pracy w czasie służby wojskowej.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autorzy petycji postulują wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych, w celu objęcia jej przepisami byłych żołnierzy:

- 3 Batalionu Wojsk Kolejowych w latach 1951-57,
- 2 Pułku Kolejowego w latach 1957-59 oraz
- brygady wojsk kolejowych w latach 1960-82.

Wnoszący petycję podnoszą, że żołnierze wskazanego batalionu i pułku kolejowego zostali powołani do służby na podstawie ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym. Nabór poborowych do jednostek kolejowych następował według ustalonych przez ówczesne władze represyjnych kryteriów doboru, stosowanych wobec żołnierzy górników i batalionów budowlanych. Wykonywali oni przymusową pracę, podobnie jak byli żołnierze górnicy i budowlańcy, których objęto postanowieniami ustawy i pobierają świadczenia pieniężne z niej wynikające. Byli żołnierze wojsk kolejowych nie otrzymują żadnych świadczeń i od wielu lat występują o uzyskanie zadośćuczynienia za doznane represje oraz świadczoną przymusową pracę w czasie służby wojskowej.

Autorzy petycji podają, że uchwałą Rady Ministrów nr 411/59 z dnia 6 października 1959 r. w sprawie sformowania brygady wojsk kolejowych i wykorzystania jej w resorcie komunikacji utworzona została brygada wojsk kolejowych. W opinii autorów petycji, działania te były niezgodne z Konstytucją PRL z dnia 22 lipca 1952 r., ustawą z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym oraz Konwencją nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej, przyjętą w Genewie dnia 25 czerwca 1957 r. przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy.

Wnoszący petycję informują, że zadaniem żołnierzy batalionu wojsk kolejowych była w szczególności budowa magistrali kolejowej Śląsk - Medyka dla kontyngentu węglowego. Pułk kolejowy wykonywał prace m.in. przy budowie 40 km kolejki wąskotorowej

w Bieszczadach oraz przy moście kolejowym na Wiśle w Nagnajowie. Żołnierze brygady wojsk kolejowych, jako jednostka wojskowa podlegali Ministrowi Obrony Narodowej, a w czasie dwuletniej służby przepracowali do 18 miesięcy na rzecz Ministerstwa Komunikacji. Zmuszani byli do ciężkich i wyczerpujących prac przy budowie mostów i wymianie podkładów i szyn podczas ruchu pociągów. Pracowali często w warunkach zagrażających ich życiu i zdrowiu, bez względu na panujące warunki atmosferyczne. Zadania te realizowali przy skromnych racjach żywnościowych, nie otrzymywali wynagrodzenia, w tym czasie nie uczestniczyli w szkoleniach związanych z wojskowością.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 32 stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

W ustawie z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1373) uznano przymusowe zatrudnianie żołnierzy zastępczej służby wojskowej za szczególny rodzaj represji z przyczyn politycznych.

Świadczenie pieniężne przysługuje żołnierzom przymusowo zatrudnianym:

- w kopalniach węgla, kamieniołomach oraz zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych w latach 1949–59 w ramach zastępczej służby wojskowej,
- w kopalniach węgla i kamieniołomach z poboru w 1949 r. wcielonym do ponadkontyngentowych brygad "Służby Polsce",
- w batalionach budowlanych w latach 1949–59.

Świadczenie w kwocie 10,46 zł (od 1 marca 2016 r.) przyznawane jest za każdy pełny miesiąc trwania pracy, nie więcej niż łącznie za 20 miesięcy i ulega podwyższeniu przy zastosowaniu wskaźnika waloryzacji emerytur i rent.

Na podstawie **Komunikatu Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych** z 15 lutego 2016 r. w sprawie kwoty świadczenia pieniężnego przysługującego żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych (M. P. z 2016 r. poz. 175) od 1 marca 2016 r. maksymalna kwota świadczenia wynosi 208,67 zł.

Przy zbiegu tego świadczenia z prawem do dodatku kombatanckiego lub dodatku za

tajne nauczanie, czy też ze świadczeniem za deportowanie do pracy przymusowej oraz osadzenie w obozach pracy przez III Rzeszę i ZSRR przysługuje tylko jedno z tych świadczeń lub jeden z dodatków, wyższy lub wybrany przez zainteresowanego.

Żołnierze górnicy otrzymują także ryczałt energetyczny, od 1 marca 2016 r. wynosi on 166,05 zł miesięcznie i podlega corocznie waloryzacji jak emerytury i renty.

Świadczenie pieniężne oraz ryczałt energetyczny przyznawane i wypłacane są przez organy emerytalno-rentowe (z emeryturą lub rentą) na wniosek uprawnionego, na podstawie zaświadczenia organu wojskowego o rodzaju i okresie wykonywania przymusowego zatrudnienia, po uzyskaniu opinii stowarzyszenia zrzeszającego byłych żołnierzy górników bądź batalionów budowlanych.

Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 grudnia 1994 r. (Dz. U. Nr 136, poz. 707 ze zm.) określa organy wojskowe właściwe do wydawania zaświadczeń żołnierzom zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym w kopalniach węgla, kamieniołomach, zakładach rud uranu i batalionach budowlanych oraz tryb postępowania przed tymi organami.

Żołnierzom przymusowo zatrudnianym przysługuje jednorazowe odszkodowanie:

- 22 200 zł – jeżeli u poszkodowanego orzeczono na stałe inwalidztwo I grupy lub całkowitą niezdolność do pracy oraz do samodzielnej egzystencji,
- 15 850 zł – jeżeli u poszkodowanego orzeczono na stałe inwalidztwo II grupy lub całkowitą niezdolność do pracy,
- 9 510 zł – dla pozostałych poszkodowanych.

Przyznanie i wypłatę odszkodowania realizuje na wniosek poszkodowanego Biuro Roszczeń Byłych Pracowników Zakładów Produkcji Rud Uranu Państwowej Agencji Atomistyki w Kowarach. Świadczenia i koszty ich obsługi finansowane są z budżetu państwa.

Osobom zaliczonym do jednej z grup inwalidów, wskutek inwalidztwa pozostającego w związku z przymusowym zatrudnieniem, przysługują świadczenia pieniężne i inne uprawnienia przewidziane w **ustawie z dnia 29 maja 1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin** (Dz. U. z 2016 r. poz. 871 ze zm.).

Za inwalidztwo pozostające w związku z przymusowym zatrudnieniem uważa się inwalidztwo będące następstwem zranień, kontuzji bądź innych obrażeń lub chorób powstałych w związku z tym zatrudnieniem – ustala je wojskowa komisja lekarska. Grupę inwalidztwa, datę jego powstania oraz związek z zatrudnieniem, ustala lekarz orzecznik ZUS lub komisja lekarska ZUS, na podstawie orzeczenia wojskowej komisji lekarskiej.

Na mocy **ustawy z dnia 11 września 2015 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych** (Dz. U. z 2015 r. poz. 1692) żołnierze górnicy otrzymali prawo do bezpłatnego zaopatrzenia w leki.

Od 7 listopada 2015 r. prawo do bezpłatnego zaopatrzenia w leki o kategorii dostępności „Rp” lub „Rpz” oraz prawo do środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego objętych decyzją o refundacji, otrzymali:

- żołnierze zastępczej służby wojskowej, wskazani w ustawie z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługującym żołnierzom zastępczej służby wojskowej (...), którzy otrzymali 1–razowe odszkodowanie za przymusową pracę w zakładach pozyskiwania i wzbogacania rud uranowych oraz

- inni żołnierze zastępczej służby wojskowej, którzy uzyskali orzeczenie o inwalidztwie w następstwie przymusowego zatrudnienia wskazanego powyżej.

Posiadanie uprawnień przez żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnianym jest zaświadczenie wydawane na wniosek uprawnionego przez Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych.

Zmiana wskazanej wyżej ustawy stanowiła realizację postulatu zawartego w petycji (**P8-02/11**), skierowanej do Senatu przez Związek Represjonowanych Politycznie Żołnierzy Górników, Okręgowy Zarząd w Tarnobrzegu oraz osobę prywatną.

PRACE LEGISLACYJNE:

Do Sejmu wpłynął **poselski projekt ustawy o zmianie ustawy o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego oraz niektórych innych ustaw** (druk sejmowy nr 428). Pierwsze czytanie projektu odbyło się na 17. posiedzeniu Sejmu 29 kwietnia 2016 r., następnie projekt skierowano do Komisji Polityki Społecznej i Rodziny. Od 19 lipca 2016 r. projekt znajduje się w Podkomisji stałej do spraw polityki społecznej.

Celem projektu jest objęcie ustawą o kombatantach żołnierzy zastępczej służby wojskowej przymusowo zatrudnionych w latach 1949-1959 z przyczyn politycznych w kopalniach węgla, kamieniołomach lub zakładach rud uranu oraz żołnierzy z poboru z 1949 r. wcielonych z powodów politycznych do nadkontyngentowych brygad „Służby Polsce” i przymusowo zatrudnionych w kopalniach węgla lub kamieniołomach.

W Sejmie 16 sierpnia 2016 r. złożona została **petycja indywidulana (Nr BKSP-145-112/16) powiązana z prezentowaną petycją**. Dotyczy zmiany ustawy z dnia 2 września 1994 r. o świadczeniu pieniężnym i uprawnieniach przysługujących żołnierzom zastępczej

szużby wojskowej (...) przez wprowadzenie rekompensaty dla byłych żołnierzy wojsk kolejowych. Petycja 9 września 2016 r. została skierowana do Komisji do Spraw Petycji, 16 listopada 2016 r. komisja przedłużyła termin jej rozpatrzenia.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Oświadczenie senatorskie złożone na 9. posiedzeniu Senatu 30 stycznia 2016 r. do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie byłych żołnierzy 3. Batalionu Wojsk Kolejowych, 2. Pułku Kolejowego oraz brygady wojsk kolejowych wcielonych do wojsk kolejowych między 1951 a 1989 r., którzy do dzisiaj nie zostali w żaden sposób zrehabilitowani. Odpowiadając podsekretarz stanu poinformował m.in., że wystąpił do Szefa Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych o stanowisko w tej sprawie.

Szef Urzędu zauważył m.in. że w urzędzie nie są znane opracowania historyczne wskazujące na represyjny charakter poboru do formacji wojsk kolejowych. W trakcie prac nad ustawą o działaczach opozycji antykomunistycznej i osobach represjonowanych z powodów politycznych, instytucje i organizacje opiniujące projekt oraz przedstawiciele IPN, nie podnosili problemu wojsk kolejowych, jako narzędzia represji władz komunistycznych wobec społeczeństwa. Szef Urzędu uznał, że nie są wykluczone przypadki karnego wcielenia osób działających na rzecz niepodległości Polski również i do tego rodzaju wojsk. W takich przypadkach zastosowany może być art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej i osobach represjonowanych z powodów politycznych. Za represjonowanego może być uznany każdy, kto powyżej 30 dni pełnił zasadniczą lub czynną służbę wojskową w ramach ćwiczeń wojskowych, do której odbycia został powołany z przyczyn politycznych za działalność na rzecz odzyskania przez Polskę niepodległości i suwerenności lub respektowania politycznych praw człowieka. Osoba ta, jeśli dodatkowo spełni określone w ustawie kryteria dochodowe, może ubiegać się w Urzędzie o comiesięczne świadczenie pieniężne lub jednorazową pomoc finansową.

Szef Urzędu podkreślił, że nie jest możliwe, aby wszyscy, którzy w PRL doznali różnego rodzaju szykan i byli ofiarami różnych nadużyć mogli otrzymać świadczenia finansowe. Wniosek taki nie wynika ze złej woli, czy lekceważenia poszczególnych kategorii poszkodowanych, ale z możliwości finansowych państwa. Świadczenia za doznane represje mogą otrzymać tylko najciężej poszkodowani tj. osoby pozbawione wolności.

INFORMACJE DODATKOWE:

Na mocy **ustawy z dnia 4 lutego 1950 r. o powszechnym obowiązku wojskowym** (Dz. U. Nr 6, poz. 46 ze zm.) służbie wojskowej zasadniczej lub w rezerwie podlegali mężczyźni od 18 do 50 roku życia.

Zasadniczą służbę wojskową żołnierze wykonywali jako: kadrową, terytorialną albo zastępczą służbę wojskową. Obowiązkowi odbycia zasadniczej służby podlegali: poborowi, wskazani przez komisje poborowe do tej służby oraz powołani z ponadkontyngentu do jej wykonywania.

Zastępcza służba wojskowej trwała 2 lata, polegała na odbywaniu wyszkolenia wojskowego oraz wykonywaniu pracy, potrzebnej dla celów obrony Państwa i realizacji narodowych planów gospodarczych. Do służby tej mogli być powołani również mężczyźni, zaliczeni do rezerwy bez odbytej zasadniczej służby wojskowej, jednak nie później, niż do końca roku kalendarzowego, w którym skończyli 28 lat.

Uchwała Nr 411/59 Rady Ministrów z dnia 6 października 1959 r. w sprawie sformowania brygady wojsk kolejowych i wykorzystania jej w resorcie komunikacji miała na celu stworzenie odpowiednich warunków do praktycznego szkolenia jednostek wojsk kolejowych w zakresie budowy, utrzymania i eksploatacji sieci kolejowej. Utworzona została poza normami ilościowymi przewidzianymi dla sił zbrojnych. Ilość żołnierzy powołanych do służby w brygadzie miała być ustalana corocznie przez Ministra Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrem Komunikacji.

Konwencja nr 105 o zniesieniu pracy przymusowej, przyjęta w Genewie dnia 25 czerwca 1957 r. przez Konferencję Ogólną Międzynarodowej Organizacji Pracy (Dz. U. z 1959 r. Nr 39, poz. 240), obowiązuje w stosunku do Polski od 30 lipca 1958 r.

Konwencja nakłada na członka obowiązek zniesienia pracy przymusowej lub obowiązkowej. Sygnatariusze konwencji w art. 1 zobowiązali się znieść pracę przymusową i obowiązkową i nie korzystać z niej pod jakąkolwiek postacią, w tym jako środka nacisku lub wychowania politycznego albo sankcji w stosunku do osób mających lub wypowiadających pewne poglądy polityczne albo manifestujących opozycję ideologiczną wobec ustalonego ustroju politycznego, społecznego lub gospodarczego.

Zobowiązanie to dotyczy także wykorzystania pracy przymusowej lub obowiązkowej jako metody mobilizowania lub wykorzystania siły roboczej dla celów rozwoju gospodarczego; jako kary za udział w strajkach oraz środka dyscypliny pracy i dyskryminacji rasowej, społecznej, narodowej albo religijnej.

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

DYREKTOR

Anna Pomianowska-Bąk